

MAISEMA MUUTTUU

Maapallon ilmakehässä tapahtuu muutoksia. Maisema muuttuu vuosien ja vuosisatojen kuluessa. Kasvit ja eläimet sopeutuvat maaperässä ja ilmastossa tapahtuviin muutoksiin. Pohjanlahden rannikolla maa kohoaa edelleen hitaasti jääkauden jäämassojen aiheuttaman painuman johdosta. Rannikolta sisämaahan mentäessä kasvillisuusvyöhykkeissä tapahtuu muutoksia maan kohoamisen seurauksena. Ihminen muuttaa maisemaa mm. harjoittamalla elinkeinotoimintaa, asumalla ja sotimalla.

MAA MATALA, TAIVAS KORKEA.

Reino Kalliola kuvaa Pohjanmaan lakeutta:

Pohjanmaan rannikko on pääosaltaan meren huuhtelevaa sora- ja hiekkamaata. Jokilaaksoissa on keveitä savia, hiesua ja hienoa hiekkaa. Kallioita on vähän, mutta soita on 30 – 40 %, jopa yli 50 % maa-alasta.

Lakeus määritellään maisemaksi, jossa korkeusvaihtelut ovat silmänkantaman aloilla vähäiset, pysytellen 5-10 metrin korkeusluokassa. Jääkauden mannerjäätikkö on rikkonut maan ikivanhan tasaantumispinnan muualla Suomessa paitsi Pohjanmaalla, jossa alkuperäiset tasaantumispinnat ovat säilyneet.

Maankohoaminen Pohjanlahdella ja jokien merenlahtiin tuoma runsas liete maaduttavat vesiä nopeasti. Karttakuva muuttuu jo muutamassa vuosikymmenessä suuresti. Kun sama ilmiö on jatkunut jo vuosituhansia ja koko Pohjanmaa on hyvin alavaa, ovat vanhat merenrannat jääneet jo kauas sisämaahan. Rantaviivaa seuraava lehtomaisen rehevä kasvillisuus muuttuu hiukan kauempana ja ylempänä rannasta tavallisesti mustikkametsäksi ja vielä ylempänä puolukka- ja kanervakankaaksi. Sama maapohja, joka meren äärellä kasvattaa heiniä ja lehtoruohoja, verhoutuu myöhemmin – pohjaveden jäätyä sillä kohtaa alemmaksi – vain varpuihin, sammaleen ja jäkälään.

Joet kulkevat Oulun eteläpuolella kaakosta luoteeseen.

Oulujoen lounaispuolella, Muhoksen, Tyrnävän, Limingan, Kempeleen ja Oulunsalon kunnissa ei ole ollenkaan kalliota päiväpinnassa. Lähes sata metriä paksun maakerroksen alta tulee porattaessa vastaan kerroskivipatja.

Vanhassa pohjalaisessa talonpoikaistalossa rakennukset ympäröivät neliömäistä ”linnanpihaa”, johon tullaan tallirivistöön rakennetusta portista.

Taivas on aina suurena tekijänä pohjalaisessa maisemassa.

Vanhoina aikoina asutus ja koko elämä liittyivät jokiin vielä kiinteämmin kuin nykyään. Kaikki asuvat jokivarressa, kylä kylän vieressä, pelto pellossa kiinni, sanotaan eräässä kuvauksessa v. 1661. Peltoihin liittyivät välittömästi kotiniityt muodostaen toisen kapean nauhan jokilaakson viljelyskuvaan, ja uloimpana levittäytyi yhden tai useamman kylän yhteisnautinnassa oleva kotimetsä, jota käytettiin myös karjanlaitumena.

Pohjois-Pohjanmaalla on paljon hiekkamaita. Jokien välisillä vedenjakaja-alueilla on soita. Kangasmetsät ovat heikkolaatuisia. Lehdot ja lehtomaiset metsät lähes puuttuvat ja mustikkatyyppejäkin on vähän. Moreenimailla vallitsee puolukkatyyppi, hiekkakankaiden metsä on kanerva- ja jäkälätyyppejä. Limingan niityiltä on kerätty heinää. Luonnonniittyjä on käännetty myöhemmin pelloiksi. Aiemmin karjanhoito on noussut johtamaan maataloutta niittyjen ja heinäpeltojen ansiosta. Maanviljelys on ollut vasta toisella sijalla¹.

¹ ”Suomen luonto mereltä tuntureille”, Reino Kalliola, Porvoo 1958

Nykysuomen sanakirja määrittelee sanan lakeus: lakea, luonnon paikka, kenttä, aukea, tasanko. Alue, jonka korkeuserot ovat pienemmät kuin 10 metriä.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS MAISEMA-ALUE

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on hyväksytty valtioneuvoston päätöksellä lokakuussa 2000 ja ne tulivat voimaan 1.6. 2001.

Tavoitteiden tarkoitus on mm. edistää hyvän elinympäristön ja kestäväen kehityksen toteutumista. Tavoitteissa on mainittu mm. Rakennetun ympäristön ajallisen kerroksellisuuden, omaleimaisuuden ja ihmisläheisyyden säilyttäminen, kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön säilymisen turvaaminen. Maankohoamisrannikko on Luonto- ja kulttuuriympäristönä erityinen aluekokonaisuus, jonka säilyminen tulee turvata siten, että asumisen ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen edellytykset säilyvät, alueiden matkailu, virkistys - ja muu alueidenkäyttö sovitetaan yhteen, luonnonoloihin sopeutuneet, omaleimaiset kylä- ja kulttuuriympäristöt säilytetään ehjinä.

Viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina² (s. 29):

Ympäristöministeriön asettama työryhmä on selvittänyt maamme arvokkaat kulttuuri- ja luonnonmaisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietinnössä vuodelta 1992 Limingan lakeus (Liminka, Lumijoki, Tyrnävä, Kempele, Oulunsalo) on luokiteltu yhdeksi 149:stä valtakunnallisesti arvokkaasta maisemakokonaisuudesta³⁴ Myöhemmillä lisäyksillä maisema-alueiden määrä on kasvanut. Niitä on 156.

Ympäristöministeriön mietintö 66/1992 (s. 156-157):

Limingan kirkonkylän ja Tyrnävän välinen alue on yksi Suomen suurimmista tasangoista. Yleisin maalaji on savi, jota esiintyy paikoin jopa 50 metrin paksuisina kerroksina. Tasankoa halkovat paikoitellen syvässä kanjonissa virtaavat Ängeslevänjoki ja Tyrnävänjoki, jotka yhtyvät alajuoksulla Temmesjokeen ja muodostavat Liminganlahden suistoalueen.

Alueen kasvuston erikoisuuksia on jokipaju. Laajat viljelykset tarjoavat muutonaikaisen ruokailu- ja levähdyspaikan muun muassa tuhansille hanhille.

Limingan- ja Temmesjoen varsilla oli jo 1500-luvulla verraten tiheä asutus. Kylät ovat sijoittuneet jokien tuntumaan. Alue on perinteistä maatalousseutua. Yhtenäinen savikkoinen tasanko on tarjonnut edulliset olosuhteet maanviljelylle.

Haaransillan itäpuolella avautuva Isoniitty edustaa tyypillisintä ääretöntä Limingan lakeutta. Parhaat maisemat avautuvat Tyrnävän – Ängeslevän tienoilla, joissa jokivarsilla on runsaasti vanhaa ja perinteistä rakennuskantaa avoimessa maisemassa. Tyrnävän kirkonkylä on tyypillinen, Tyrnävänjoen törmällä tiiviinä sijaitseva kylä. Se on edelleen eheä ja hyvin säilynyt.

² Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista, Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000-julkaisusarja Opas 5, Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, Oy Edita Ab, Helsinki 2001

³ Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, Mietintö 66/1992 Osa I, Helsinki 1993 (s. 156 – 157).

⁴ Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt, Museovirasto, rakennushistorian osasto, julkaisu 16, Helsinki 1993 (s. 251 - 252).

Lakeusmaiseman kiinnekohtina olevien latojen säilyttäminen edellyttää niiden säännöllistä kunnostamista.

Lakeus on voimakkaasti muuttumassa maatalouden rakennemuutoksen myötä. Ladot ovat häviämässä pelloilta ja uudisrakennukset lisääntyvät maisemassa. Hajarakentaminen häiritsee paikoin maisemaa – se vaatisi tarkempaa ohjausta.

Museoviraston julkaisu 16/1993 (s. 251-252)

Temmeksen kirkonkylässä vanha asutus on keskittynyt nauhamaisesti Temmeksenjoen rantaan.

Temmeksen puinen päätytornillinen pitkäkirkko on rakennettu 1766-67 (A.Louvet).

Runkohuoneen pohjoissivulla on sakaristo ja eteläsivulla matala kylkiäinen vuodelta 1847.

Hyvin säilynyttä kirkkosalia kattaa tasalakinen tynnyriholvi. Kirkko on katettu paanuilla.

Kirkkotarhaa ympäröi kivimuuri, johon liittyy hirsinen porttirakennus vuodelta 1771

(A.Louvet).

Kotiseutumuseon alueelle on siirretty toistakymmentä vanhaa rakennusta Temmeksestä ja lähiympäristöstä.

Tyrnävänjoen varsi muodostaa laajan viljelymaisemakokonaisuuden, jossa on runsaasti perinteistä rakennuskantaa. Kirkonkylän kohdalla astus tiivistyy taajamaksi, jolle antavat leimansa lukuista pienet teollisuuslaitokset.

Tyrnävän puukirkko on rakennettu 1872-73 (F.W.Lüchou). Muodoltaan se on länsitornillinen pitkäkirkko, jossa on lyhyt ja leveä poikkilaiva. Runkohuoneen itäpäätyyn liittyy matalampi kolmitaitteinen sakaristo.

Kirkonkylässä muodostavat vuosisadan alkupuolella rakennetut meijeri-, mylly- ja saharakennukset yhdessä joen toisella rannalla olevan nahkatehtaan kanssa monipuolisen vanhan teollisuusympäristön. Kirkonkylässä on vanhaa rakennuskantaa ja Keskikylässä on säilynyt joukko vanhoja aittoja.

Ängeslevän ja Leppiojan välissä, Tyrnävänjoen varrella on laaja viljelymaisema, johon liittyy Alakylän perinteinen rakennuskanta.

Ängeslevän Ylipäässä on laaja jokilaakson viljelymaisema, jossa on perinteistä rakennuskantaa.

Tällä hetkellä Tyrnävän kunnan maankäyttöä ohjaa **Pohjois-Pohjanmaan seutukaava** 1990, joka on vahvistettu vuonna 1993.

Seutukaavaan liittyvän inventoinnin mukaan *Pohjalaistalon tunnusomaisia piirteitä ovat suorakaiteen muotoinen hirsirunko, korkeahkot julkisivut, kaksilappeinen harja- eli satulakatto ja rakennuksesta ulkoneva kuisti. Pohjois-Pohjanmaalla talot ovat yleensä yksikerroksisia.*

Pihapiiri on toiminnallinen kokonaisuus, johon liittyivät rakennukset, pihamaat, tiet, polut, aidat ja muut rakennelmat sekä ympäröivät näkymät.⁵

Seutukaavan suunnittelumääräyksissä todetaan mm; *yksityiskohtaisempiin kaavoihin tulee sisällyttää periaatteet uudisrakentamisen sopeuttamisesta rakennettuun ympäristöön.*

Pohjoispohjalainen rakennusperinne on häviämässä. Taajama- ja maaseuturakentaminen yhdenmukaistuu ja samat talotyyppit leviävät koko maahan. Talotehtaiden tarjoama

⁵ Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2 , Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto 1993

”perinteinen” tyyli on usein vain pintakoristelua ja pohjoispohjalaiselle rakentamiselle vierasta. Muualta tulevat tyylivirtaukset ovat rikastuttaneet rakentamista, mutta nyt vaikutteet leviävät nopeasti ilman suodatusvaihetta. Joitakin hyviä esimerkkejä paikallisen perinteen pohjalta lähtevästä uudisrakentamisesta on kuitenkin syntynyt. Puun käyttöön perustuva omatoiminen rakentaminen on maaseudulla edelleen taloudellisesti ja ympäristön kannalta hyvä ratkaisu jota tulee tukea.⁶

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaehdotus oli nähtävillä 08.01.2003 – 10.02.2003 ja uudelleen nähtävänä 25.3.-25.4.2003. Vahvistuessaan maakuntakaava tulee korvaamaan seutukaavan⁷.

Pääosa Tyrnävän asuttua ja viljeltyä aluetta on maakuntakaavaehdotuksessa ”MAASEUDUN KEHITTÄMISEN KOHDEALUETTA (mk)”.

Merkinnällä osoitetaan ylikunnallisia maaseutuasutuksen alueita, joilla kehitetään erityisesti maatalouteen ja muihin maaseutuelinkeinoin, luonnon- ja kulttuuriympäristöön sekä maisemaan tukeutuvaa asumista, elinkeinotoimintaa ja virkistyskäyttöä. Vyöhykkeillä on tarvetta kehittää kuntien yhteistyöllä yhtenäisiä suunnitteluperiaatteita.

Kehittämisperiaatteet:

Alueita kehitetään jokiluontoon ja jokimaisemaan perustuvana sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviin kulttuuriympäristöihin ja –kohteisiin tukeutuvana asumis-, virkistys- ja vapaa-ajan alueena ja luontomatkailuvyöhykkeenä. Maaseutua kehitettäessä sovitetaan yhteen maaseutuelinkeinojen, pysyvän asutuksen ja loma-asutuksen tavoitteet, erityisesti maatalouden toimintaedellytykset huomioon ottaen. Loma-asutuksen ja matkailupalvelujen suunnitelmallisella kehittämisellä pyritään tukemaan maaseudun pysymistä asuttuna. Kohdealueella sijaitsevia kuntakeskuksia kehitetään erityisesti jokimaiseman arvojen ja mahdollisuuksien pohjalta.

Luonnon ja ympäristön vahvuudet osana elinkeinojen kehittämistä ovat keskeinen kilpailuvaltti ja syy maaseudulla asumiseen: luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen, tuotteiden korkea laatu ja puhtaus sekä hyvin hoidettu luonto ja ympäristö ovat elinvoimaisen maaseudun mahdollisuudet. Siksi kuntien maankäytön yleissuunnittelussa ja yhteistyössä naapurikuntien kanssa on syytä tarkastella luonnon- ja kulttuuriympäristöön, maataloustuotannon kehitysedellytyksiin sekä olemassa olevaan asutukseen perustuvaa pysyvän ja loma-asutuksen, tuotantoalueiden sekä vapaiden alueiden jaksottamista. Tällöin olisi mahdollista esimerkiksi perinteistä tiheämpien asumisryppäiden, paikalliseen osaamiseen perustuvien työyksiköiden, joukkoliikenteen toimintaedellytysten ja muiden palvelujen luominen maaseudulle⁸.

mk-7 LAKEUDEN ALUE

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota erityisesti maatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytyksiin, luonnon ja ympäristön kestävään käyttöön, maiseman hoitoon ja rakentamistavan ohjaukseen.

⁶ Pohjois-Pohjanmaan seutukaava 1990, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

⁷ Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaehdotus 9.12.2002, 24.3.2003

⁸ Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaehdotus 9.12.2002, selostus s. 45

Limingan-Tyrnävän alueella erityisviljelyn ja siihen liittyvien toimintojen kehittämisedellytykset on turvattava riittävän laajoilla suoja-alue-, viljely- ja rakentamisaluevarauksilla.

Maisemallisesti valtakunnallisesti merkittävää Limingan – Tyrnävän viljelytasangon maisema-aluetta kehitetään maatalouteen ja muihin elinkeinoihin sekä kulttuuri- ja luonnonympäristöön tukeutuvana alueena. Rakentaminen vaikuttaa tasaisella lakeudella maisemakuvaan niin selvästi, että rakentamistavan ohjaamisella on tärkeä merkitys. Se voi tapahtua kaavoituksen tai rakennusjärjestyksen määräyksin tai muun ohjauksen ja neuvonnan kautta⁹.

Maakuntakaavaehdotuksessa Tyrnävä sisältyy suurelta osaltaan OULUN SEUDUN KAUPUNKI-MAASEUTU –VUOROVAIKUTUSALUEESEEN (kmk).

Merkinnällä osoitetaan kaupunkiseutuun liittyvää aluetta, jolla kehitetään erityisesti kaupungin ja maaseudun vuorovaikutukseen perustuvaa elinkeinotoimintaa, etätyötä ja asumista.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa asutus, palvelut ja työpaikat on pyrittävä ohjaamaan olemassa oleviin kuntakeskuksiin ja kyliin.

Alueen uudisrakentamista on ohjattava siten, että se sijoittuu yhdyskuntarakenteen kannalta edullisesti olevan asutuksen, palvelujen sekä tietoliikenneyhteyksien läheisyyteen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava hyvien ja laajojen maatalousalueiden säilyminen viljelykäytössä.

Maakuntakaavaehdotuksessa Limingan Lakeuden valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on merkitty alueiden erityisominaisuuksia kuvaavalla merkinnällä:

KULTTUURIYMPÄRISTÖN TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA VALTAKUNNALLISESTI TÄRKEÄ ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä rakennetun kulttuurin alueet.

Aluetta koskevat suunnittelumääräykset:

Alueiden suunnittelussa ja käytössä tulee edistää alueiden kulttuuri – ja luonnonperintöarvojen säilymistä.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon maisema-alueiden ja rakennettujen kulttuuriympäristöjen kokonaisuudet ja ominaislaatu.

Alueiden ominaispiirteitä, kuten avoimien peltoalueiden säilymistä arvokkailla maisema-alueilla, tulee vaalia. Erityisesti Limingan lakeuden ja Muhoksen peltoalueiden tärkeät linnuston kerääntymisalueet tulee turvata.

Valtakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on varattava museoviranomaisille tilaisuus antaa lausunto.

⁹ Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaehdotus 9.12.2002, selostus s. 46

Arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet ovat osa eurooppalaista ja kansallista aineellista ja henkistä kulttuuripääomaa, joka on keskeinen vahvuus alueiden vetovoimaisuuteen perustuvassa kehittämissä. Kulttuuriperinnön pohjoisia erityispiirteitä ilmentävänä Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriperintö on luonteeltaan ainutkertaista¹⁰.

TAITEILIJAT

Lakeus ja lakeuden luonto ovat innoittaneet monia taiteilijoita. Leevi Madetojan sävellyksissä autius ja pysähtyneisyys soivat henkeäsalpaavan värikylläisinä. Madetojan lauluissa kuuluvat Pohjois-pohjalaiset melankoliset kansansävelmät.

Taiteilija Vilho Lampi on kuvannut lapsuutensa onnen kultamaata, jossa *silmien eteen avartuu vain rannaton tasankomaa, jossa taivas ylenee päittemme päälle korkeammalle kuin missään muualla, jossa näköpiiriin kohoaa yhdellä kertaa seitsemän kirkon terävät huiput*. Hän maalasi taloja ja ihmisiä, jotka häipyvät horisonttiin, Limingan lakeutta, sen rakennuksia, latomerta, siltoja. Maalauksissa puunrunkojen ja talojen takana avoin maisema jatkuu horisonttiin.

Vilho Mäkelä kuvaa pohjalaista maisemaa, sen puita ja korkeaa taivasta.

Kirjailija Heikki Toppila kuvaa lakeutta Aavikon laulussa:

*Kaunis oot sa synnyinseutu armas
sunnuntainen aava niittymaa.
Arka lapses hiipii temppeliisi.
Maailman murhe mieltä ahdistaa.*

*Katsoo, näkee niittymaita paljon,
virtoja, jois vesilinnut ui.
Kukon laulu kylän puolta kuuluu.
Pääsky leijaa visertäen "tui".*

*Pajukot ja ryviköt on taajat.
Ihmispolvet rämpineet' on siitä.
Pitkät uumeiset on kesäpäivät
vaatiessa heinän: "niitä, niitä!"*

Kaarlo Kramsu kirjoittaa:
"Niin musta niin synkkä yö syksyinen lie"

Väinö Kirstinä kirjoittaa (Lakeus 1961):

*"Sinun ympärilläsi kirkuu äsken syntynyt lakeus
on märkä vielä sumusta
vaan kirkas kuin uni*

¹⁰ Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaehdotus 9.12.2002, selostus s. 52

laidalla meri

*alla syvä maa
yläpuolella avaruus
huutaa sinulle ja lakeudelle
olemassa olemisesta
katsoo sinua ja kysyy.”*

ja edelleen:

*”Jos tuulimaahan merenpohjaan saavut
puita on vähän, viimaa paljon
rannasta rantaan*

*Saat nähdä kauas
näkemättä mitään.”*

Kyllikki Matinolli, Mikä jää sanomatta (Saappaista sanoiksi, Liminka 1995):

*Nyt joka talon pihasta
starttaa aamulla fordi tai mazda,
toijota tai fiatti,
öljysoratielle.*

RAKENTAMINEN AVOIMEEN LAKEUSMAISEMAAN

Vanhojen, kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemallisesti arvokkaiden rakennusten omistajia tulisi entistä enemmän kannustaa vanhan säilyttämiseen ja korjaamiseen.

Kulttuurimaisemalle ominainen avoimuus ja valoisuus häviää sitä mukaa kun viljely loppuu. Mikäli lakeuden kulttuurimaisema halutaan säilyttää, lakeus tulee pitää viljeltynä. Avoimessa viljelymaisemassa hajarakentamista tulee välttää. Lakeudella kylien ja peltojen väliset rajat tulee säilyttää selkeinä ja sekavan välivyöhykkeen syntyminen tulee estää.

Lakeudella laidun- ja niittyalueet, vanhat karjakujat, viljelystiet, rajapatterit, puukujanteet, peltojen pientareet, suorareunaiset metsäsaarekkeet peltojen keskellä, pelloilta kootut kiviröykkiöt ja ojat kertovat menneiden sukupolvien elämäntyöstä ja lisäävät maaseutu ympäristön arvoa ja monimuotoisuutta.

Teiden tarpeetonta oikomista tulisi välttää. Vanhat tiet toimivat maisemareitteinä.

Rakentaminen ja muu maankäyttö on harkittava niin, että ne sopivat maisemaan.

Rakennuspaikan valinta on maaseutualueella tärkeintä. Uudisrakennukset sijoittuvat parhaiten arvokkaaseen kulttuurimaisemaan, kun ne muodostavat maisemassa samanlaisia ryhmiä kuin vanhat taloryhmät lukuisine piharakennuksineen. Taloryhmien väliin jää vapaita metsä- tai maatalousalueita. Parhaita rakennuspaikkoja ovat vanhat rakennuspaikat, missä on valmiina vanhaa kasvillisuutta ja vanhoja rakennuksia. Avoimeen maisemaan rakennettaessa suunnittelu on aina tehtävä ammattitaidolla. Mitä avoimempi maisema on sitä enemmän korostuu hyvän ja huolellisen suunnittelun

merkitys. Perinteen säilyminen vaatii sen uudistumista. Suunnittelun lähtökohta on ympäröivä rakennuskanta. Uusi rakennus saa erottua vanhasta, mutta maisemassa sen suhde rakennusten muodostamaan kokonaisuuteen tulisi olla luonteva.

Paikallinen talotyyppi on yksinkertainen, pohjaratkaisuiltaan selkeä, valoisa ja joustava. Paikalliseen rakennusperintöön sisältyy yhtenäisyyttä ja toistoa. Yksilöllisillä piirteillä; pihakuisteilla ja käsityönä tehtävillä yksityiskohdilla talot erottuvat toisistaan. On kiinnitettävä huomiota värivalintaan, kattokaltevuuteen, ikkunamuotoon, ikkunapinnan ja seinäpinnan suhteeseen.

Paikalliset pihat ja puutarhat korostavat maaseutukulttuurin ominaispiirteitä. Pohjoinen neliöpiha on käyttökelpoinen malli nykyaikaiselle asutosuunnittelulle. Omakotitalo ja piharakennus voidaan suunnitella siten, että muodostuu tuulilta ja naapurien katseilta suojaavia yksityisiä pihatiloja.

Tasaisella lakeudella rakentamisella tulisi aina muodostaa raja ympäröivään maisemaan. Avoimessa maisemassa raja voi olla rakennus, jota täydentää puurivi.

Lakeuden kulttuuri- ja luonnonarvoista on tehty selvityksiä; Lakeuden kulttuurimaisema¹¹, Käden jälki, Lakeuden kulttuuriympäristö ja hoito¹², on hyvä lähde alueen rakennettua ympäristöä koskevaan tietoon. Lakeuden rakennuksille on laadittu korjausopas; Perinteisen pihapiirin hoito¹³. Alueen matkailijoita varten on koottu alueen kiinnostavista kohteista Kulttuuripolku-esite¹⁴.

Paikan identiteetti, paikan tuntu auttaa ihmisiä viihtymään.

¹¹ Lakeuden kulttuurimaisema, Anneli Salmela, Lakeuden seutukunta 1996

¹² Käden jälki, Lakeuden kulttuuriympäristö ja hoito, Toim. Anneli Salmela, Lakeuden seutukunta, Oulun Tyypit Oy, 2001

¹³ Perinteisen pihapiirin hoito, Lakeuden kulttuuriympäristö 2000

¹⁴ Kulttuuripolku-esite, Lakeuden seutukunta, Painotalo Suomenmaa Oulu 2000